

„Možnosti barvení usně pro účely restaurování“

Ve své diplomové práci řeší diplomantka možnosti barvení usní pro restaurátorské účely. S tímto problémem se restaurátor knižních vazeb setkává běžně při své práci a porovnání v současnosti používaných syntetických barviv je přínosem pro restaurátorskou praxi.

Práce je v podstatě rozdělena na dvě části. Teoretickou část tvoří dvě kapitoly – „Materiálová podstata usně“ a „Historický vývoj pokryvu knižní vazby“. V experimentální části bylo na základě průzkumu trhu a dotazníku zaslaného restaurátorům vybráno 13 syntetických barviv na usně a u nich byly testovány aplikační vlastnosti, stabilita při tepelném stárnutí a stálobarevnost.

Kapitola „Materiálová podstata usně“ přibližuje strukturu a chemické složení kůže a usně. Pozornost je věnována výrobě usní, zvláště činění, které zásadně ovlivňuje kvalitu vyrobené usně, a úpravám usně po činění, které zahrnují i barvení. Dalším problémem diskutovaným v teoretické části je degradace usní, její vnitřní a vnější faktory, degradace chemická, mechanická a biologická. V kapitole jsou uvedeny i metody zhodnocení stavu usní a míry jejich degradace. Byly vybrány spíše jednodušší metody, které lze provést v podmínkách restaurátorských laboratoří a které kromě stanovení teploty smrštění nevyžadují speciální přístrojové vybavení. Další část práce se zabývá podmínkami uložení usní – relativní vlhkostí, teplotou a osvětlením. Závěr kapitoly tvoří popis postupu konzervování a restaurování usní. Kapitola „Materiálová podstata usně“ čerpá převážně z české odborné literatury, někdy i staršího data. Zvláště v části, která se týká degradace usní, by bylo vhodné ve vyšší míře studium zahraniční literatury. V ČR se problematikou historických usní a pergamenů zabývá jen málo odborných pracovníků.

Druhá kapitola teoretické části se podrobně zabývá historickým vývojem pokryvu knižní vazby se zaměřením na usňový povrch, jeho barevnost a další zdobení. Obsahuje jen málo podrobnějších informací o historicky používaných barvivech, většinou je uváděna jen obecně barva usně.

Před začátkem experimentů byl na restaurátorská pracoviště rozeslán dotazník s cílem zjistit, jaká ošetření usní se v současné době používají v praxi. Zjištěné informace jsou přehledně shrnuty v příloze. Bylo by také zajímavé uvést, z kolika odpovědí je tento souhrn vypracován.

Na základě průzkumu trhu a výsledků dotazníku bylo vybráno 13 barviv, která byla aplikována na dva typy usní – tříslučiněnou teletinu (zde by bylo dobré uvést typ třísliva) a hlinitočiněnou vepřovici. Od každého barviva byly vybrány odstíny žlutý, červený a hnědý, které jsou nejčastěji používány restaurátory. Mohl k nim být přidán ještě černý, který se používá pro další úpravu barevnosti.

Na začátku experimentální části je popisována příprava vzorků. Z práce není jasné, z jakého důvodu byla použita různá aplikace barviva na vzorky určené pro umělé stárnutí v QUV panelu (nátěr) a termické stárnutí (ponor).

Vybraná použitá barviva jsou dále přehledně podrobně popsána z hlediska jejich vlastností a způsobu aplikace. Zvláště cenné jsou poznámky vycházející z praktických zkušeností diplomantky.

Po aplikaci barviv byly vzorky usní podrobeny dvěma typům umělého stárnutí uvedeným výše, a potom byl vyhodnocen jejich vliv na celkovou barevnou diferenci ΔE^* , která byla měřena na stejném místě vzorku. K větší přesnosti měření by dále přispěla klimatizace vzorků před měřením na stejné hodnoty, nejlépe 23 °C a 50% relativní vlhkosti.

Aplikační vlastnosti barviv byly podrobně hodnoceny v pečlivě sestavených tabulkách pro jednotlivá barviva a souhrnně ve srovnávacích tabulkách v příloze, které jsou velmi zajímavě a přehledně vyřešené.

Stálobarevnost testovaných barviv byla měřena v barevném prostoru CIELab přenosným spektrofotometrem. Zde platí, a spektrofotometry tak i běžně odchylky jednotlivých souřadnic počítají, že $\Delta L^* = L^*$ vzorku před zákrokem – L^* vzorku po zákroku. Stejný vzorec platí i pro souřadnice a^* a b^* . Potom je-li ΔL^* menší než 0, došlo k ztmavnutí vzorku. Diplomantka ve své práci (Tab. 9.2) zřejmě počítá ΔL^* opačně, pak hovoří o tom, že záporná hodnota ΔL^* značí blednutí barev.

Při této zkoušce bych dále doporučila zařadit i nestárnuté vzorky uchovávané v laboratorních podmínkách a změřit jejich barevnost společně se stárnutými. Tak se zjistí, k jakému kolísání barevnosti dochází pouze vlivem doby skladování v laboratorních podmínkách.

Vyhodnocování stálobarevnosti barviv na tříšločiněné usní je obtížné. Zatímco u jirchy, jejíž změna barevnosti $\Delta E^* = 3,07$ (Grafy v příloze 9.3) je celkem malá a můžeme ji při hodnocení změn barviv zanedbat, zjištěné $\Delta E^* = 16,4$ samotné tříšločiněné usně bez barviva je dost vysoké a ovlivňuje i ΔE^* jednotlivých nabarvených vzorků.

Formální připomínka – na str. 131, grafy část 9.4 Porovnání světelné stability barviv po termickém stárnutí: po termickém stárnutí se nesleduje světelná stabilita, jedná se pouze o stabilitu barviv.

S vyhodnocením výsledků práce uvedeným v závěru lze i přes uvedené připomínky souhlasit. Práce řeší problematiku vycházející z reálného restaurování, využívá i zkušenosti restaurátorů z praxe. Teoretická část je solidně zpracovaná.

Charakter výzkumných prací, mezi které řadím i tuto diplomovou práci, vyžaduje pečlivost při přípravě a provedení a přesnost při zpracování výsledků a jejich interpretaci.

Proto na základě uvedených připomínek hodnotím práci známkou

2

Ing. Magda Součková

Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří

Národní knihovna ČR